

A lisszaboni folyamat hozzájárulása Magyarország versenyképességének javulásához

Losonczi Miklós¹

A tanulmány azt vizsgálja, hogy a lisszaboni folyamatban való részvétel hogyan érinti Magyarországot nemzetközi versenyképességét. Az első rész a lisszaboni célokat elemzi, azok realizálását, megvalósíthatóságát és konzisztenciáját értékelve. A második rész arra a kérdésre kíván válaszolni, hogy milyen szerepet játszik a lisszaboni folyamat a magyar gazdaság versenyképességének javításában. A tanulmány egyik leglényegesebb következtetése, hogy a tagállamok közötti érdekösszesség még nem elég erős a célok végrehajtására, miközben célok teljesítésének elmaradása esetén az egyes tagállamokat sem éri olyan mértékű gazdasági hátrány, amelynek elrettentő vagy visszatartó ereje lenne. A lisszaboni folyamat eddigi eredményei meglehetősen ellentmondásosak. A gazdasági teljesítmény és a versenyképesség javulása nem annyira a közösségi szintű gazdaságpolitika eredményeivel, hanem a tagállami szintűével hozható kapcsolatba. A lisszaboni stratégia, illetve folyamat közvetlen hatást nem gyakorol Magyarország nemzetközi versenyképességére. Ugyanakkor a lisszaboni célok beépülnek a magyar gazdaságpolitika célrendszerébe.

Kulcsszavak: versenyképesség, gazdaságpolitika, nyitott koordináció

1. A lisszaboni célkitűzések és az eddigi eredmények ellentmondásai

Az Európai Tanács 2000 márciusában tartott lisszaboni találkozóján elfogadott állásfoglalás azt a célt tűzte ki, hogy az Európai Unió váljon 2010-ig „a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb tudás alapú gazdaságává, amely képes a fenntartható gazdasági fejlődésre, több és jobb munkahelyet és szorosabb társadalmi összetartást biztosítva” (EC 2000). Később ez a célkitűzés módosult, az új cél szerint az Európai Uniónak „a világ egyik legjobb egységes, versenyképes, dinamikus és tudásalapú gazdaságává” kell válnia, határidő megjelölése nélkül. Mind az eredeti, mind a módosított célok elérését közvetve, az egyébként közelebbről meg nem határozott vagy legalább is tágan értelmezett versenyképességet hosszú távon meghatározó tényezők alakítása révén kívánta előmozdítani a Közösség.

A célok módosulását jelzi, hogy hosszabb előkészítést követően az Európai Tanács 2006. márciusi brüsszeli értekezletén a fenntartható fejlesztésstratégia jegyében a lisszaboni stratégia prioritásaként a foglalkoztatást és a növekedést jelölte meg

¹ Dr. Losonczi Miklós DSc, egyetemi tanár, Széchenyi István Egyetem, Kautz Gyula Gazdaságtudományi Kar, Nemzetközi Tanulmányok Tanszék (Győr)

(EC 2006). Ez a versenyképesség igen tág értelmezése, ami egyrészt lehetővé teszi bizonyos – később tárgyalt – ellentmondások kiküszöbölését, másrészt a gazdasági növekedés forrásai között kiemelkedő szerepet tulajdonít a munkaerőnek, miközben a munkatermelékenységéről nem ejt szót. A nemzeti akció- vagy más néven reformprogramok, mint a lisszaboni célok végrehajtásának eszközei sajátos súlypontváltást jeleznek az EU-ban, azt a felismerést tükrözik, hogy a növekedés és a foglalkoztatás legfőbb szűk keresztmetszete belgazdasági jellegű, amelyen elsősorban a tagállamok maguk képesek úrrá lenni.

A 2000. márciusi lisszaboni európai tanácsi állásfoglalás a versenyképesség javulását a tudásalapú gazdaság létrehozásától (többek között az információs és kommunikációs technológiák elterjesztését és a kutatás és fejlesztés ösztönzését is beleértve), a szociális modell korszerűsítésétől (elsősorban a foglalkoztatási ráta emelése) és a fenntartható gazdasági növekedéstől, az azt elősegítő gazdaságpolitikától várta. A foglalkoztatással és a növekedéssel kapcsolatos jelenlegi prioritást a nemzeti szerkezeti reformprogramok (a munkaerő-, a termék- és a tőkepiac rugalmasságának fokozása, államháztartási reform stb.), az oktatásba és az innovációba történő befektetések és a kis és közepes méretű vállalatok ösztönzése juttatja érvényre.

Az átfogó célkitűzések elérését szolgáló eszközöket tartalmazza az ún. lisszaboni stratégia, amely folyamatos mozgásban, változásban van. Végső soron a 2000. márciusi európai tanácsi határozatból nőtt ki később az Európai Unióban egy sor nagyhatású kezdeményezés és közösségi politika. Az európai tanácsi célkitűzések érvényesítéséhez kapcsolódó elemzéseket, stratégiákat, intézkedéseket stb. összefoglalóan lisszaboni folyamatnak nevezik az Európai Unióban.

A lisszaboni stratégia mögött meghúzódó helyzetértékelés felismerte a globalizációval és a tudásalapú társadalommal, a magas munkanélküliséggel² és a társadalmak elöregedésével kapcsolatos kihívásokat. A jelek szerint a lisszaboni stratégia válasz kívánt lenni a korszak kihívásaira és megkésett reakció az Európai Unió USA-val szembeni gazdasági lemaradására, mert akkor dolgozták ki, amikor az amerikai konjunktúra általában, azon belül különösen a csúcstechnológiák (technológia, telekommunikáció, média) fellendülése elérte tetőpontját. A lisszaboni stratégia készítőit is utolérte a hosszú távú tervezés csapdája: a célok megfogalmazásakor túlzottan az adott időszak feltételrendszerét és jelen idejű folyamatait vetítették előre.

Az utólagos elemzés fényében a lisszaboni stratégia helyzetértékelése meglehetősen sommás és egyoldalú. Az Európai Unió USA mögötti lemaradását azóta is sok szakértő elemezte, többen közülük arra a következtetésre jutottak, hogy a lemaradás kérdése a releváns közösségi dokumentumokénál árnyaltabb megközelítést igényel. Például bizonyos minőségi kritériumok figyelembe vételével az egy főre jutó GDP tekintetében az EU lemaradása az USA mögött nem 30 százalék körüli, miként az a hivatalos statisztikákból kiolvasható, hanem ennél jóval kisebb, mintegy

² 15 millió ember, akiknek jelentős része strukturális munkanélküli, azaz a konjunktúraciklus felfelé ívelő ágában sem jut munkához, jelentős regionális különbségekkel.

10 százalék.³ Mindez természetesen nem indok a semmittevésre. Jelenlegi ismereteink alapján az Európai Unió fenntartható gazdasági növekedésének éves átlagban 3 százalékos ütemének becslése is túlzottnak bizonyult, 2000 volt az utolsó év, amikor az EU GDP-jének dinamikája elérte a 3 százalékot.

2. A lisszaboni folyamat koordinációja

A lisszaboni stratégia realitását tekintve lényeges, hogy a versenyképesség javítása mennyiben tartozik az Európai Közösség, és mennyiben az egyes tagállamok kompetenciájába. A versenyképesség javítása jórészt tagállami célkitűzés, bár az egységes belső piac integrálódásával mind nehezebb lesz az egyes EU-tagállamoknak eredményesen versenyezni a globális piacokon, ha szomszédaik erre nem képesek. Az integrált termelési struktúrák és ellátási láncok nyomán minden egyes tagállam érdekelt abban, hogy a másik javítsa versenyképességét. Ennek nyomán a versenyképesség mindinkább közösségi érdeké válik, amely közös uniós fegyelmet követel (Monti 2005).

A kérdés az, hogy a Közösség, azon belül az Európai Bizottság mennyiben tud hozzájárulni a tagállamok versenyképességének javításához. Szándékai szerint a Bizottság kiegészíti a tagállamok erőfeszítéseit, alapvető fontosságú hozzáadott értékkel járul hozzá a tagállami erőfeszítésekhez, következőképpen a közösségi és tagállami szintű politikai intézkedések egymást kiegészítő, de különálló menetrendre válnak szét.

További kérdés a közösségi hozzájárulás konkrét formája és eszközzrendszere. Ebben a tekintetben gyakran vonnak párhuzamot a belső piac egységesítésének és a lisszaboni stratégia végrehajtásának eszközei, eszközzrendszere között. Amíg a belső piac egységesítésnek programja hét évig tartott, addig a lisszaboni stratégia egy évtizedre terjed ki. Nem tartalmaz időrendet, csak a 2010-re elérni kívánt állapotot határozta meg. A belső piac egységesítésének az eszköze a jogharmonizáció volt (Inotai 2004). Ezzel szemben a lisszaboni folyamatban a nyitott koordináció, azaz a közösségi és tagállami célok kombinációja dominál, miközben kötelező határidő és a mulasztókkal szemben szankció nincs. A célkitűzések megvalósításában bekövetkezett vagy bekövetkező lemaradásnak nem jogi, hanem gazdasági következménye lehet. Az egységes piacra vonatkozó jogszabályok nagy részét az előre megszabott határidő lejárta előtt fogadták el. A lisszaboni folyamatban a reformok egymásra épülnek, erőteljes multiplikátor és spill-over hatások érvényesülnek. A megvalósítás sebességét a befogadó közeg adaptivitása határozza meg. A belső piac egységesítése a döntéshozatal centralizációjával párosult, míg a lisszaboni stratégia végrehajtásában az Európai Bizottság befolyása gyenge.

³ A leglényegesebb megközelítések és árnyaltabb elemzést igénylő tényezők összefoglalását lásd Losoncz (2004).

Az EU-tagállamok képviselői nem tartották szükségesnek új, addig ismeretlen eszközök alkalmazását a lisszaboni határozatban rögzített célkitűzések érvényesítésére. Elegendőnek gondolták egyrészt a tagállamok közötti gazdaságpolitikai koordináció eszközeként szolgáló átfogó gazdaságpolitikai iránymutatások keretében a hangsúly áthelyezését a közép- és hosszú távú strukturális politikákra és a növekedési potenciálra. Másrészt a lisszabonit követő csúcstalálkozókon az Európai Tanács által elfogadott gazdasági jellegű állásfoglalásokat (gazdaságpolitikai koordináció, foglalkoztatáspolitikai stb.) kezdettől fogva a stratégiai cél megvalósításának szolgálatába állították, később továbbfejlesztették azokat. A lisszaboni stratégia végül is nem adott egyértelmű választ arra a kérdésre, hogy milyen területen érdemes és célszerű közösségi szintű koordinációt megvalósítani, és mi e koordináció leghatékonyabb módja (Gács 2005, 229. o.). Mindentől valószínűleg az sem választható el, hogy a közösségi költségvetés kiadási oldalának szerkezete sem tükrözi megfelelőképpen a lisszaboni stratégia célkitűzéseit.

Vitatható a nyitott koordináció eredményessége is. Ennek keretében a tagállamok iránymutatásokat, indikátorokat és határidőket fogadnak el, az önként vállalt kötelezettségek megvalósulását pedig jelentések segítségével ellenőrzik. A tagállamok meghatározzák a legjobb megoldásokat, tanulnak egymás sikereiből és kudarcából. A tagállamok semmi olyat nem tesznek, amit egyébként nem akarnak, ha pedig azt sem teljesítik, amit akarnak, akkor ennek sincs igazi következménye.

E mögött az a mélyebb ok húzódik meg, hogy a lisszaboni stratégia az Európai Bizottság által meghatározott közösségi szintű program, amelynek sikere azonban tagállami szintű gazdaságpolitikai döntésektől függ. További probléma az előnyök és a hátrányok tagországok közötti megoszlása is. Eddig azok a közösségi programok voltak sikeresek, amelyek egyszerre voltak közösségi és nemzetgazdasági szinten eredményesek. Ilyen volt a belső piac egységesítése és a Gazdasági és Monetáris Unió. A GMU egyszerre a közös projekt szimbóluma és a tagok összetartozásának legfontosabb fegyverező eszköze. Olyan politikai projekt, amelynek azonnali gazdasági hatásai is vannak. A lisszaboni célok egy részének teljesítése (például a foglalkoztatási ráta és a GDP-arányos K+F kiadások emelése) esetében a közösség versenyképessége javul, de ez a számottevő költséghatások miatt nem feltétlenül párosul minden egyes tagállam versenyképességének javulásával (Gáspár 2005). Az előnyök és a hátrányok eme aszimmetriájára sem a lisszaboni stratégiára vonatkozó bírálatok, sem a bizottsági javaslatok nem térnek ki.

A lisszaboni stratégia keretében meghatározott célok több ellentmondást hordoznak magukban. Ezek az ellentmondások elsősorban a különböző időtávok eltérő érdekeltégi preferenciáiban, a ráfordítások forrásainak biztosíthatóságában rejlenek. Kívánatos és szükséges a humán erőforrás-fejlesztésbe történő beruházás. Ugyanakkor ezek a befektetések rövid távon rontják a versenyképességet, mivel azok állami újraelosztás, vagy közvetlen vállalkozói ráfordítás keretében történnek. A munkaadók ezért töreksenek a lehető legkisebb létszámú, de az elvégzendő feladathoz optimálisan képzett munkaerő megszerzésére. Számottevő ellentmondás van a munka-

vállalók részéről a vonzó keresetek biztosításának igénye és a munkaadók bérszorzási törekvései között is.

A versenyképesség javítására többféle módja van, de egyik sem növeli a foglalkoztatást. A technológiai korszerűsítés és a munkaszervezés modernizálása hagyományosan munkaerő-felszabadító hatású. Az USA-ban egy időben a termelékenység úgy javult, illetve a GDP úgy bővült, hogy a foglalkoztatás nem vagy nagyon lassan bővült (jobless growth). A munkabérek közterheinek jelentős csökkentése az egészségügyi és a felosztó-kirovó nyugdíjrendszereket hozza nehéz helyzetbe.

Az a filozófia, mely szerint az adott munkamennyiségen a jelenleginél több munkavállaló osztozik az atipikus – főleg részmunkaidős – foglalkoztatás révén, a fejlett országokban is csak szűk tartományban terjedt el, sőt az utóbbi időben nőtt ellenzőinek száma. A részmunkaidős foglalkoztatás inkább a család második keresője számára jelent megoldást bizonyos időre. A részmunkaidős, de főleg az időszakos foglalkoztatás ellentétben áll az esélyegyenlőségi és biztonsági kritériumokkal, inkább csak kényszermegoldásként alkalmazható. Magyarországon erősen ellene hat a keresetek alacsony színvonalára és a munkáltatók megemelkedő költségei akkor, ha több részmunkaidőst alkalmaznak.

Az EU tagállamaiban, de főleg az új tagországokban sok ellátatlan feladat van és lesz a környezetvédelem, a lakosság elöregedése és más szociális problémák kapcsán, ám ezek finanszírozása jelenleg döntően a nemzeti költségvetések terhére történik. E feladatok ellátása sokféle munkaalkalmat teremthet – s állást biztosíthat az alacsonyan képzett munkavállalók számára is –, de finanszírozásuk végső soron a versenyszférára ró terheket. További finanszírozó lehet a lakosság is, amelynek legálisan is látható bevonási módozatait, a közös finanszírozás működési mechanizmusait ki kellene alakítani, illetve szélesíteni.

Nemcsak a foglalkoztatás és a versenyképesség között van ellentmondás és trade-off (átváltás), hanem a lisszaboni stratégia egyes elemei között is. Az egyes területeken a maximális hatékonyság érdekében tett lépések (például restrukturálás) negatív következményeit más területeken kell ellensúlyozni.

A versenyképesség és a foglalkoztatottság, illetve a lisszaboni stratégia egyes elemei közötti ellentmondások feloldására a lisszaboni típusú tagállami reformok alkalmasak. Ezeknek mindegyik eleme megfeleltethető a lisszaboni célkitűzések valamelyikének. Így a tagállami termék és tőkepiaci reformok a versenyképesség javításának lisszaboni célkitűzéséhez rendelhetőek. A tudásalapú gazdaságba történő tagállami beruházások ösztönzése a dinamikus tudásalapú gazdaság létrehozásával kapcsolatos lisszaboni célnak felel meg. A tagállami szintű munkaerő-piaci és társadalompolitikai reformok a növekvő foglalkoztatás és nagyobb szociális kohézió lisszaboni céljához kapcsolódnak. Végül a tagállami szintű környezetvédelmi reformok a jobb környezethez járulnak hozzá. A vonatkozó közgazdasági elméleti munkák következtetése az, hogy hosszú távon nincs igazi ellentmondás és átváltás a termelékenység és a foglalkoztatottság között, de rövid távon felléphetnek számottevő alkalmazkodási költségek (CEC 2006a).

3. A lisszaboni folyamat és Magyarország versenyképessége

Magyarország szempontjából a lisszaboni stratégia nem a kitűzött célok realitása és megvalósíthatósága szempontjából lényeges, hanem abból a szempontból, hogy egyrészt el kell készíteni a nemzeti akcióprogramot (ezt újabban nemzeti reformprogramnak is nevezik az EU-ban), másrészt ez a program fokozott mértékben válik a közösségi részpolitikák, a szabályozási változások és a makrogazdasági, illetve a szociális teljesítmények mércéjévé (Török 2004), még akkor is, ha ez a mérce nem feltétlenül ölt kvantifikálható formát. A lisszaboni stratégia célkitűzéseit és ajánlásait figyelembe kellett venni a kormányprogram, a középtávú államháztartási pozícióra koncentráló konvergencia-program, a 2007 és 2013 közötti költségvetési periódusra vonatkozó közösségi források felhasználását lehetővé tevő Új Magyarország Fejlesztési Terv és a nemzeti lisszaboni akcióprogram elkészítésekor.

A lisszaboni stratégia mind nagyobb mértékben hasonlít a Közösségben folyó gazdaságpolitikai koordinációhoz. A nemzeti akcióprogram elemei bekerülnek a konvergencia-programba (MKK 2006c) és a közösségi források lehívását lehetővé tevő nemzeti fejlesztési tervbe (MKK 2006b). A három dokumentum között jelentős az átfedés, bár kétségtelen, hogy mindhárom vezérfonala más. A nemzeti akcióprogram vagy reformprogram hiánypótló szerepet tölt be, intézményesíteni kívánja a szerkezeti reformokat. Emellett további támpontokat ad a gazdaságpolitikának, amennyiben konkrétabb célokat határoz meg, mint a tíz pontból álló gazdaságpolitikai célrendszert tartalmazó Nizzai Szerződés (2. cikk). A három dokumentum közül közösségi forrásokat a dolog természetéből adódóan csak a nemzeti fejlesztési tervhez rendelnek. Végső soron a számára a közösségi költségvetésben allokált forrásokhoz csak akkor jut hozzá Magyarország, ha a nemzeti fejlesztési tervben a lisszaboni stratégia célkitűzései, a jelen esetben a szerkezeti reformok is megfelelőképpen kidolgozottak. A gazdaságpolitikai harmonizációval szembeni leglényegesebb különbség az, hogy a nemzeti akcióprogram vagy reformprogram céljai teljesítésének elmaradása nem szankcionálható.⁴

A lisszaboni célok közötti ellentmondások Magyarország esetében jól tükröződnek a gazdasági reálfolyamatokban. A 2000 és 2005 közötti időszakban ugyanis a magyar GDP volumene több mint 23 százalékkal emelkedett, miközben a foglalkoztatás alig több mint 1 százalékkal nőtt. A növekedés intenzív jellegű volt.

A lisszaboni folyamat jegyében a kormány olyan aktív foglalkoztatáspolitikát kíván megvalósítani, amely nemcsak a munkahelyek számát, hanem a népesség munkavállalási hajlandóságát is növeli, és a képzettségi szerkezetet a gazdaság munkaerő-keresletéhez igazodva változtatja. A versenyszektorban minden évben jelentős, 1-2 százalékos foglalkoztatás-növekedés mehet végbe, így a 15-64 évesek aktivitási rátája a 2003. évi 60,6 százalékról 2008-ra 63,5 százalékra növekedhet. A

⁴ Mint ismert, ha egy ország nem teljesíti a konvergenciaprogramban vállalt célokat, akkor az Európai Bizottság felfüggesztheti a Kohéziós Alap forrásainak folyósítását.

foglalkoztatottak számának növelése az államháztartási egyensúly szempontjából is kiemelt cél, hiszen a magasabb foglalkoztatottsági arány még csökkenő fajlagos adóterhelés mellett is növeli az államháztartás bevételeit.

A 2006-ban felülvizsgált nemzeti lisszaboni akcióprogramot októberben nyújtotta be a kormány az Európai Bizottságnak (MKK 2006a). Az akcióprogram összhangban van a gazdaságpolitikára vonatkozó többi dokumentummal. Így a nemzeti lisszaboni akcióprogram prioritásai megfeleltethetők az Új Magyarország Fejlesztési Terv egy-egy operatív programjával, illetve az akcióprogram prioritásai megjelennek a kormányprogramban és a konvergencia-programban.

A Bizottság 2006. december 12-i értékelésében úgy találta, hogy a felülvizsgált magyar nemzeti akcióprogram vagy reformprogram összességében megfelel a releváns közösségi dokumentumokban meghatározott követelményeknek (CEC 2006b). Megjegyezte, hogy Magyarország korlátozott haladást ért el nemzeti reformprogramjában, és meghatározta a reformprogram erősségeit és gyengeségeit.

A lisszaboni stratégiában meghatározott célokat Magyarországnak nemcsak nemzetközi szerződéses kötelezettségei miatt kell teljesítenie (a belső elfogadottság erősítése végett nagy előszeretettel hivatkoznak erre a tagállamok kormányai), hanem saját jól felfogott érdekében is. A lisszaboni stratégia célkitűzései ugyanis összhangban vannak a magyar gazdaságpolitikával szembeni követelményekkel, annak céljaival – függetlenül attól, hogy Magyarország tagja-e az Európai Uniónak vagy nem.

A magyar gazdaságpolitika célrendszere a közösséginél, illetve azon belül a lisszaboninál szigorúbb kell, hogy legyen. Középpontjába – a fejlett országok mögötti felzárkózás feltételeinek megteremtésével összhangban – a nemzetközi versenyképesség javítását kell állítani. Ez a közösségi gazdaságpolitikából hiányzó fejlesztéspolitika kidolgozására, ezzel összefüggésben a beruházások növelésének szükségességére hívja fel a figyelmet. A versenyképesség javításából, mint prioritásból vezethető le a gazdasági növekedés, a társadalmi jólét növelése stb. Az EU-csatlakozás, majd az EU-tagság is a nemzetközi versenyképesség javításának eszköze, nem pedig önálló, autonóm célkitűzés.

4. Összefoglalás és következtetések

Az Európai Unió lisszaboni stratégiájának célkitűzései a folyamat 2000. évi indulása óta módosultak. Az EU már nem kíván a világ legversenyképesebb és legdinamikusabb gazdaságává válni, hanem a gazdasági növekedés gyorsítását és a foglalkoztatás emelését teszi kitüntetett gazdaságpolitikai célnak. Ezt a korábbinál kevésbé ambiciózus célkitűzést önmagában, az USA-val való összehasonlítás nélkül képviseli. Mindez értékelhető az eredeti célkitűzések felpuhulásaként, de talán közelebb áll az igazsághoz az a következtetés, hogy a céloknak a realitásokhoz történő igazítása történt meg.

A lisszaboni célokat nem jogilag kötelező jogforrások, hanem ajánlásnak minősíthető dokumentumok tartalmazzák, a végrehajtás legfőbb eszköze pedig a senkit semmire nem kötelező nyitott koordináció, következésképpen érvényesítésükhöz nincsenek hatékony eszközök. Az eddigi tapasztalatok alapján a tagállamok közötti érdekközösség még nem elég erős a célok végrehajtására, miközben célok teljesítésének elmaradása esetén az egyes tagállamokat sem éri olyan mértékű gazdasági hátrány, amelynek elrettentő vagy visszatartó ereje lenne.

A közösségi szinten kitűzött célok és kidolgozott stratégiák, azon belül a lisszaboni folyamat eddigi eredményei meglehetősen ellentmondásosak. A gazdasági teljesítmény és a versenyképesség javulása nem annyira a közösségi szintű gazdaságpolitika eredményeivel, hanem a tagállami szintűével hozható kapcsolatba. Eddig azok a közösségi programok voltak sikeresek, amelyek egyszerre voltak közösségi és nemzetgazdasági szinten eredményesek. Ezek között nem szerepel a lisszaboni stratégia. Egyelőre nem látható, hogy a formai-intézményi, illetve beszámolási-beszámoltatási kereteken túlmenően az Európai Bizottság milyen többletet tud adni a lisszaboni folyamat keretében a tagállamok gazdaságpolitikai erőfeszítéseinek. A lisszaboni stratégia, illetve folyamat közvetlen hatást nem gyakorol Magyarország nemzetközi versenyképességére. A közvetett hatás azzal kapcsolatos, hogy a lisszaboni célok beépülnek a konvergencia-programba és a nemzeti fejlesztési tervbe, és e dokumentumok elfogadásától, illetve a konvergencia-programban vállalt kötelezettségek teljesítésétől függ a közösségi források folyósítása Magyarországnak. Ebben az értelemben a lisszaboni célok teljesítése a közösségi forrástranszfer szükséges, de nem elégséges feltétele.

Míndez arra hívja fel a figyelmet, hogy a közösségi szintű gazdaságpolitika, illetve stratégia nem helyettesíti a tagállami szintű gazdaság-, struktúra-, fejlesztés- stb. politikát. Jó esetben a tagállami felzárkózási politikák ösztönzést kaphatnak a közösségi szintű kezdeményezésektől, legfőképpen pedig a termelékenység-növeléshez elengedhetetlen piacnagyságot biztosító deregulációtól és liberalizációtól. A lisszaboni stratégia jelentősége abban van, hogy támpontokat ad a tagállamok gazdaságpolitikájának. Ha a tagállamokban konszenzus jön létre a lisszaboni stratégia céljairól, akkor azok külső fegyelmező erőként funkcionálhatnak.

Felhasznált irodalom

CEC 2006a: *The economic costs of non-Lisbon. A survey of the literature on the economic impact of Lisbon-type reforms.* Commission Staff Working Document. Commission of the European Communities, 8.3.2005 SEC(2005)xxx, Brussels.

CEC 2006b: *Assessment of National Reform Program.* Commission of the European Communities, Brussels.

EC 2000: *Presidency Conclusions*, Lisbon European Council, 23 and 24 March.

- EC 2006: *Presidency Conclusions*, Brussels European Council, 23 and 24 March.
- Gács J. 2005: A lisszaboni folyamat – egy hosszú távú stratégia rejtélyei, elméleti problémái és gyakorlati nehézségei. *Közgazdasági Szemle*, 52, 3, 205-230. o.
- Gáspár P. 2005: Félidőben távol az út felétől. *Világgazdaság*, március 16, 20. oldal.
- Inotai A. 2004: Az Európai Unió reformjai és a bővítés. II. rész. *Külgazdaság*, 48, 5, 4-19. o.
- Losoncz M. 2004: Az EU-tagállamok gazdasági teljesítménye nemzetközi összehasonlításban – a különbségek néhány oka. *Európai Tükör*, 9, 9, 9-31. o.
- MKK 2006a: *Felülvizsgált nemzeti akcióprogram a növekedésért és foglalkoztatásért*. Magyar Köztársaság Kormánya, Budapest.
- MKK 2006b: *Új Magyarország Fejlesztési Terv 2007-2013. Foglalkoztatás és növekedés*. Magyar Köztársaság Kormánya, Budapest.
- MKK 2006c: A Magyar Köztársaság 2006. szeptemberi aktualizált konvergencia programja. *Vitaanyag*. Magyar Köztársaság Kormánya, Budapest.
- Monti, M 2005: Toughen up the reform agenda and make it count. *Financial Times*, március 30, 13. o.
- Török Á. 2004: Felzárkózás és versenyképesség. Stratégiai dilemmák az EU Lisszaboni Programjának megvalósulásával kapcsolatban – kísérlet egy vitaindítóra. *Európai Tükör*, 9, 3, 60-77. o.